

Lausunto kuntalaisaloitteeseen - Kajaaninjoki eläväksi patojen purkamisella tai asianmukaisilla ohitusuomilla

Kalaportaita ehdotettiin rakennettavaksi jo ennen Kajaaninjoen voimalaitosten rakentamista

Historiaa

Lohen nousu Oulujärveen loppui 1940 -luvulla kun Oulun Merikoskeen rakennettiin Oulujoen ensimmäinen vesivoimalaitos. Oulujoki oli ennen valjastamista merkittävä lohijoki ja sen keskeiset poikastuotantoalueet olivat Emäjoen vesistöalueella Ylä-Kainuussa. Nykyisellään Oulujoessa on useita voimalaitoksia, jotka estävät lohen nousun sen entisille kutualueille.

Historiallisten lähteiden (mm. Seppo Hurme: Oulujärvi lohivetenä, 1969) mukaan lohi ei ole koskaan voinut nousta Kajaaninjoen Ämmäkoskesta ylöspäin Sotkamon reitille johtuen Ämmäkosken jyrkästä ja korkeasta putouksesta. Mikäli lohi ei luonnollisesta esteestä ole selvinnyt, tuskin sitä muutenkaan kalat ovat ylittäneet.

Kalatietä on vuosikymmenten aikana ehdotettu rakennettavaksi ja suunniteltukin Kajaaninjokeen useita kertoja, mutta historiallista perustetta vaelluskalayhteyden palauttamiselle Kajaaninjokeen ei ole. Hurmeen lähteiden mukaan ensimmäinen ehdotus kalaportaiden rakentamisesta Ämmäkoskeen on kirjattu vuonna 1911 Kajaanin kihlakunnan taloudellisia oloja tutkivan komitean toimesta.

Kajaaninjoen, erityisesti Linnan ympäristön, historiallinen maine hyvänä kalavetenä lieenee perustunut Hurmeen mainitsemaan Nuasjärvestä alaspäin Kajaaninjoen ylimpiin koskiin kutemaan laskeutuneeseen taimeneeseen, jota Herman Renfors menestyksellisesti markkinoi toimiessaan Matkailijayhdistyksen johtohenkilönä reilut 100 vuotta sitten.

Kajaaninjoen vesivoimalaitoksista Ämmäkoski on rakennettu 1917, Koivukoski 1943 ja tunnelivoimalaitos 1995. Vesivoimalaitos Kajaaninjoella on ollut merkittävä osa kaupunkikuvaa siis yli 100 vuotta. Voimalaitokset ovat osa valtakunnallisesti merkittäviä rakennettuja kulttuuriympäristöjä (RKY 2009: Oulujoen ja Sotkamon reitin voimalaitokset). Voimalaitosrakenteet ovat erikseen suojeltuja kohteita.

Vesivoimaloiden merkitys Kajaanin kaupungille

Kajaaninjoen Ämmäkosken ja Koivukosken vesivoimalaitokset tuottavat vuosittain Kajaanin kaupungille merkittävää tuloa sähkömarkkinoilta sekä työllistämisvaikutustensa kautta. Uusiutuvana, säädettävänä energiantuotantomuotona vesivoima on erittäin tärkeä osa Suomen energiajärjestelmää.

Vesivoimalaitoksilla keskellä Kajaanin kaupunkia on myös huoltovarmuuden kannalta keskeinen rooli. Lähellä kulutusta tuotettu, säästä riippumaton energiatuotanto on erityisen arvokasta yhteiskunnan toiminnan kannalta erilaisissa poikkeus- ja häiriötilanteissa.

Vesivoimaloiden purkamisen vaikutus Nuasjärven vedenpintoihin

Mikäli vesivoimalat purettaisiin, veden pinta Nuasjärvellä vaihtelisi eri perusteella kuin nykyisin. Nuasjärven säännöstelyluvan mukaisesti Kajaaninjoessa täytyy olla jatkuvasti vähintään 25 m²/s ympäristövirtaama ja Nuasjärven pintaa täytyy joka tapauksessa jatkossakin säädellä säännöstelyluvan mukaisesti koska tunnelivoimalan käyttö sitä edellyttää.

Voimalaitosten purkamisen mahdollistavan uuden, Nuasjärven pintaa säätelevän padon ja luukkukoneistojen investoiminen ylemmäs jokeen ei liene järkevää.

Mikäli virtaamiin tulisi merkittäviä muutoksia verrattuna nykyiseen säännöstelyyn, olisi tällä vaikutuksia järven ja jokiosuuden nykyiseen ekologiseen tilaan. Veden sameuden lisääntyminen vaikuttaisi kalakantojen elinympäristöihin ja vesikasvillisuuteen.

Yhteenveto

Vesivoimaloiden patorakenteiden purkaminen voi aiheuttaa merkittäviä muutoksia vedenpintoihin, virtaamaan ja sedimenttien liikkeisiin. Näiden muutosten vaikutukset voivat olla sekä lyhytaikaisia että pitkäaikaisia, ja ne voivat vaikuttaa vesistön ekologiseen tasapainoon, ympäröivään infrastruktuuriin sekä paikallisiin elinkeinoin.

Kajaaninjoen vesivoimalaitosten suojeltua ympäristöä on kehitettävä edelleen huomioiden nykytilan tarjoamat mahdollisuudet. Kokonaisuutta arvioitaessa on huomioitava vaikutukset myös Nuasjärvelle ja muulle yläpuoliselle vesistöalueelle.

Kajaanin energiatuotanto Oy